

”Kronotorpare”

De egendomslösa på den svenska landsbygden blev allt fler under andra halvan av 1900-talet. En åtgärd från statens sida var att kolonisera kronoparkerna. Här kunde arbetare arrendera ett mindre jordbruk och samtidigt jobba som skogsarbetare. Det här blev kronotorparna. (Källa: Gustaf Löfgren.)

Gerda, Janssons-Gerda, Jansson, 1900-1992, Lövlunda, Serrejaur, var Sveriges enda kvinnliga torpare.

Bild: Gerda Jansson, 1900-1992, i hemmet i Lövlunda, 1985. Foto: Lån genom Gunnel Johansson.

Gerdas arbetsförmåga var stor. Hon hade bl.a. kor, grisar och får och skötte sig själv i alla lägen. Hon hade ett brinnande intresse för skogen och hon förknippas med Domänverket bl.a. i sin egenskap av kronotorpare. Hon hade ett uttryck som hon ofta upprepade: - Dji å dómänvärke! - Jag och Domänverket!

Gerda tog allvarligt på tjuvfiske och tjuvjakt. Hon var alltid på sin vakt och avslöjade flera personer. Gerda arbetade även som kocka och städade hos jägmästarna på Kullenområdet i Arvidsjaur.

Torp = mindre ej skattelagd jordbruks-, skogslägenhet oftast belägen på enskild mark. Torparsystemet upphörde 1943.

Gerda Jansson bodde ensam i sin stuga vid Vuotnersjön. Där skötte hon sin egendom och värnade om djuren och naturen som stod henne varmt om hjärtat.

Gerda var född år 1900 i Lövlunda, Lauker, Arvidsjaur kommun. När bilden togs var Gerda 85 år, en pigg åldring som bodde ensam i sin stuga vid Åby älv. Hon var Sveriges första kvinnliga kronotorpare genom tiderna. Gerda visste vad hårt arbete innebar.

Förutom att sköta hemstället städade hon baracker åt Domänverket, hjälpte dessutom

andra när så behövdes. Många berättelser finns om Gerda Jansson, se andra bilder.

(Reportage förmodligen Norra Västerbotten 1985.)

Tv: Selma Jansson, Lövlunda och hennes son. Selma var mor till Gerda Jansson, 1900-1992, Sveriges enda kvinnliga torpare.

Th: Selma tillsammans med hennes far Rådman-Jonk, Jonas Rådman – Wallsten.

Besök hos kronotorparen August Öhlund med familj 1929

På husväggen hänger skohö på tork som "Kvärpa-Britta" hämtat för försäljning till Löfgrens Diverse, Moskosel.

Besök hos kronotorparen August Öhlund med familj 1929.

1. "Kvärpa-Brita" Larsson f. Renberg 1857, gift med Lars Johan Larsson f. 1855 i Vuotner
 2. Vega Ersson
 3. Ida Öhlund, 1881-1959, f. Renberg. Dotter till nr 1 och gift med nr 4.
 4. August Öhlund, 1880-1967, kronotorpare i Risdal. Gift med nr 3.
 5. Son till Ida och August, Otto Öhlund.
 6. Halvliggande i gräset Thyra Marklund.
 7. "Halvtående-Hilma"
 8. Hugo Bergman, Moskosel
-

Kronotorparna Hulda och Napoleon

Makarna Napoleon Edin f. 1879 och Hulda Edin, 1880, anlade och byggde upp ett kronotorp i Hedvallen 1907. Napoleon var född i Fristad och ättling till den kända prästsläkten Edin.

Napoleon Edin var gift med Hulda Lundberg, dotter till Raven-Janne. De fick 7 barn som uppnådde vuxen ålder. Napoleon sägs ha varit en färgstark person och bland annat god speleman på fiol.

Familjen Edin köpte ett hemman i nybygget Bäcklund och flyttade dit 1920. De byggde där upp ett bärkraftigt jordbruk.

Hedvallen övertogs av Axel Nord som bodde och verkade där tillsammans med sin fru Vilma från Jörn.

Napoleon Edin, 1879-1967

Hulda Edin, 1880-1969

Napoleon och Hulda fick 12 barn varav 7 uppnådde vuxen ålder:

1. Erik, 1905-1989, g.m. Beda Nord, 1913-1997
2. Agnes, 1907-1986 (*bilden th*).
3. Märta, 1913-1986, g.m. Edvin Arvidsson, 1907-1977
4. Gustaf 1914-1950
5. Kristina (Stina), f. 1915, g.m. Halvard Ögren,

Moskosel.

6. Vilhelmina kallad Mia f. 1917 g.m. Sven Arvidsson från Utterträsk

7. Alvar, 1919-1920

8. Lennart, 1921-1938

9. Jan, 1927-2010

(Källa: Kommunens fotoarkiv samt fakta ur Studiecirkel "Bygd i förvandling".)

Kronotorpet i Guorpaliden

Familjen Larsson från kronotorpet i Guorpaliden, Brännfors, 1920-talet. Familjen samt hästen samlad framför kronotorpet i Brännfors. Foton: Lån av Ethel Johannson.

Från vänster:

1. Astrid, 1909-1998
2. Gustav, 1912-1987
3. Lars Johan Larsson, f. 1854
4. Britta Larsson f. Renberg, f. 1857

Guorpaliden var ett kronotorp: 'Brännfors'. Där bodde Lars Johan Larsson f. 1854, hustrun Brita Sofia f. 1857 och 6 barn.

Förutom torpet fanns där en ladugård som var 48 meter lång och av nordvästerbottnisk modell. Ladugården var sammanbyggd med hölada, vagnslider, vedbod, gödselstad och dass. På odlingsmyren byggdes en hölada över kallkällan. Där förvarades kött i avsaknad av en frysbox på ett utmärkt sätt.

Runt gården fanns en stenmur som var 400-500 meter lång, 3 m bred och 1,5 m hög! Torpet brann ner våren 1947.

I bakgrunden syns bostadshuset hos familjen Larsson vid torpet i Guorpaliden.

Från vänster:

1. Jonas Gustav Larsson, 1887-1953
2. Lars Johan Larsson, f. 1854
3. Astrid (på stolen), 1909-1998
4. Britta Larsson f. Renberg, f. 1857
5. Ville, Johan Vilhelm Larsson f. 1890

Höbärgning i skogstorpet Guorpaliden, Kvärpaliden, 5 km från Auktsjaur, längs vägen mot Lauker. Bild tagen på 1920-talet. Fotot ägs av Astrid Renberg.

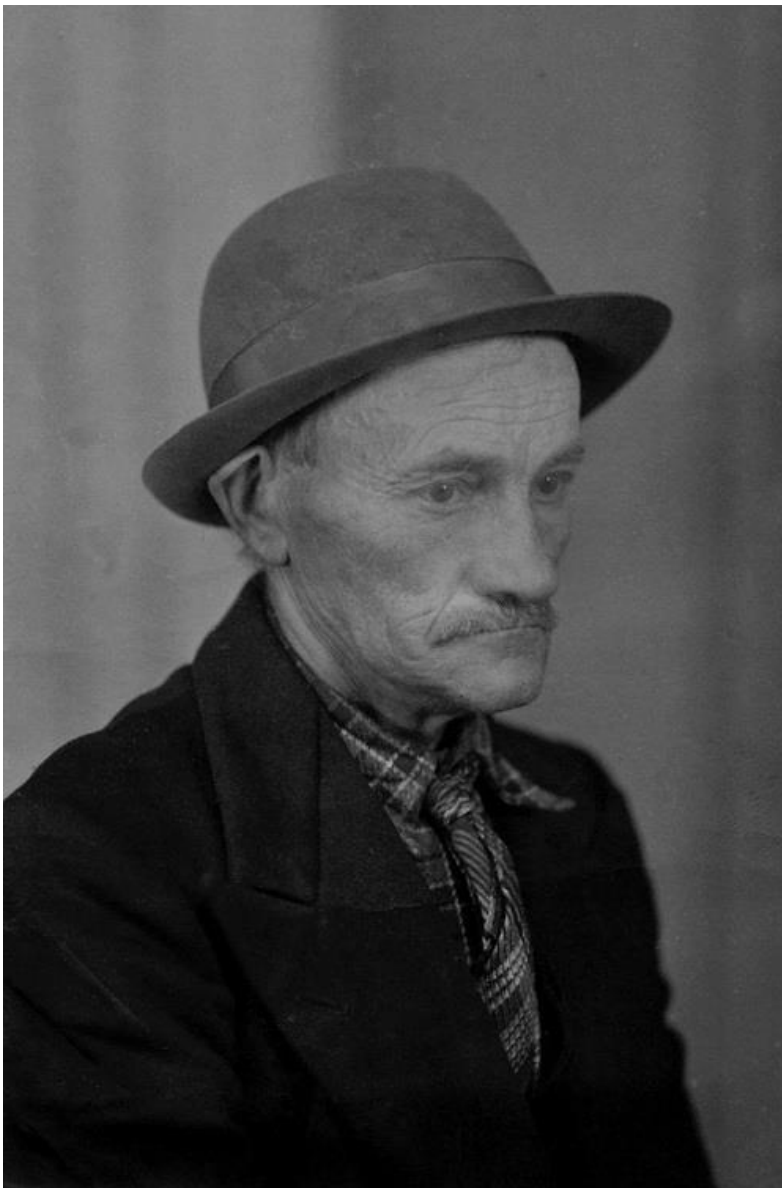
På bilden från vänster;

1. Fadern: Lars Larsson f. 1854, född i Vuotner

2. *Modern: Brita f. Renberg, f. 1857, född i Tallberg*
3. *Barnbarnet Astrid f. 1909 i gungstolen (G.m. Frigge Renberg, N Näverliden)*
4. *Lovisa Lundberg g.m. nr 5*
5. *Sonen Jonas Gustav Larsson f. 1887, g.m. Lovisa Lundberg från Tjappsåive*
6. *Sonen Johan Vilhelm Larsson f. 1890 g.m. Wilma*

De första kolonisterna i Arvidsjaur var soldater från kustlandet, framförallt Skellefteå och Byske. Mannen på denna bild från skogstorp Kvärpaliden påminner om en korpral som håller exercis med sitt skördefolk framför ladugården som är av nordvästerbottnisk typ. De övriga på bilden är hustru Birgitta, Lovisa Lundberg samt Jonas G och Johan Vilhelm Larsson. I gungstolen sitter dottern Astrid, sedermera gift Renberg. Kvärpaliden är nu som så många andra skogstorp, övergivet.

(Källa: Boken Inlandet - när farfar var ung, skriven av Allan Forsberg.)

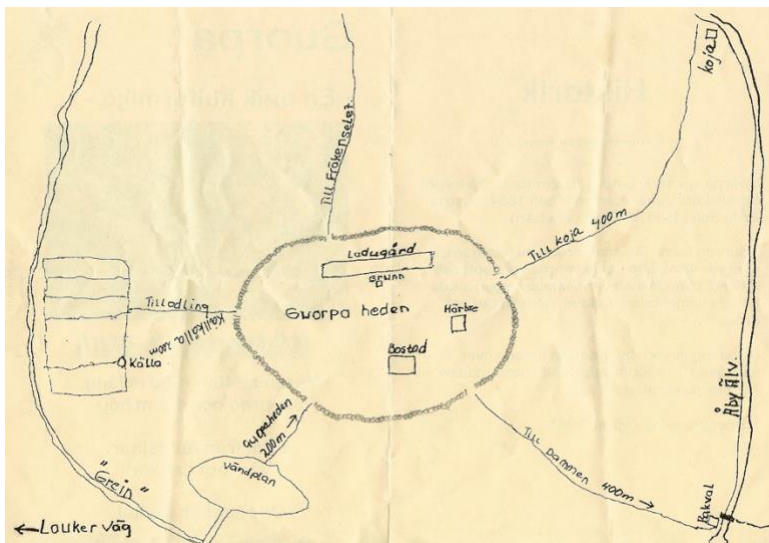
Jägaren Jonas Gustav Larsson f. 1887-1955 (?), Kvärpa, Guorpa. Han var son till Brita f. Renberg, f. 1857 och Lars Larsson f. 1854, som bodde i Kvärpa, Guorpa. Jonas var uppvuxen i Guorpa och en utpräglad jägare. På bilden är Jonas 65 år.

1920-tal. Bröderna Gustav Larsson och Holmfrid Larsson, 1913–1965, från Guorpaheden. I bakgrunden syns den långa muren. Holmfrid omkom i en trafikolycka i Auktsjaur. (Fotot ägs av Ethel Johansson.)

Kronstugan i Guorpa 1960-talet. Kvärpa. Älgjaktlaget som övernattat i stugan. Kronstugan såldes i mitten av 1960-talet, flyttades till Kikkejaur där den används till sommarstuga. (Bild: H-O Utterström.)

Karta över Guorpaliden, Kvärpa, där Lars Johan Larsson f, 1854 bodde med familj. Kvärpa ligger 5 km från Auktsjaur, vägen mot Lauker. (Guorpa betyder trana.)

Kronotorp Östermyran

Kronotorpet Östermyran på väg till Västlunda.

Från vänster: Axel Lindahl, okänd och Harald Lindahl. Axel och Harald 1917-2001 var bröder och föräldrarna var Ida och Jonas Lindahl, Östermyran. Harald var gift med Ruth, 1918-1987, och fick 5 barn. Bröderna byggde senare en gård på Västlundavägen 1.

Alla gårdar mot från Lillberget mot Västlunda revs 1977 i samband med K4:s etablering.

Eivor och Kjell Johansson vid sommarstugan i Fjällsjö på väg till Västlunda. Eivor f. Lindkvist, bodde som barn i kronotorpet Östermyran vid vägen mot Västlunda. Alla gårdar från Lillberget mot Västlunda revs 1977 i samband med K4:s etablering.

Ove Lundqvist f. 1940 bär vatten från bäcken vid Fjällsjö som låg vid vägen till Västlunda.

Ove bodde som barn i kronotorpet Östermyran vid vägen mot Västlunda.

Alla gårdar från Lillberget mot Västlunda revs 1977 i samband med K4:s etablering.

Kronotorpet i Tapparn Vuotner, 1927

Foto: Maritha Vallsten.

Från vänster:

- 1. Karl-Ludvig Eklund, 1866-1950, från Vuotner*
- 2. Elsa Renberg, 1917-2003, dotter till Vilhelm och Agnes Renberg*
- 3. Anna Renberg, 1869-1939, från Vuotner*

Tappar-Kalle och Tappar-Anna Eklund från Vuotner, anlade kronotorpet Tapparn. En timrad stuga flyttades från Udden i Vuotner upp till Tapparn. Det var första stugan som Anna Renbergs far, Nils Petter Renberg, 1836-1919, byggde upp i Vuotner.

Namnet Tapparn kom till när en samefamilj vandrade förbi området. Samekvinnan upptäckte inte att hon TAPPAT spädbarnet som låg i konten på hennes rygg. Barnet återfanns aldrig

Den stora jordkällaren byggdes av "Tappar-Kalle" Eklund, när han anlade kronotorpet i Tapparn. På bilden: Släkt och vänner hälsade på hos Sven och Vanja Backteman, som bodde här i slutet av 1930-talet.

Från vänster:

1. Bror Backteman f. 1917
2. Karin Andersson, 1919-1984
3. Vanja Andersson, 1918-1977
4. Rudolf Backteman, 1901-1940

Andra familjer som har bott i Tapparn:

1. Karl-Ludvig Eklund och Anna Renberg
2. Johan Johansson och Emma Vallsten
3. Änkeman Gustav Backteman
4. Sven Backteman och Vanja Andersson
5. Sixten Vesterberg och Sally Eriksson

Bilden th: Anna och Kalle Eklund från Tapparn, Vuotner, 1899.

Tapparn blev öde 1950.

*Källa: Kommunens fotoarkiv.
Sammanställt av Kent Norberg*

